

Resursele minerale, între `blestem` și `binecuvântare`*

Radu Dudău

Hotărâtoare pentru calitatea administrării resurselor minerale este buna guvernare: guvernarea eficientă, combaterea corupției, calitatea reglementărilor, participarea și consultarea democratică, domnia legii.

La sfârșitul anilor 1980, specialiștii în economia dezvoltării au observat cu surprindere că, după decenii de exploatare a resurselor minerale, țările bogate în resurse ale Africii nu doar că nu s-au dezvoltat potrivit așteptărilor, ci și-au și acutizat problemele de corupție și subdezvoltare. În același timp, țările sărace în resurse ale Asiei de Sud-Est avuseseră o creștere economică robustă. În 2000, jumătate dintre membri *OPEC* erau într-o situație economică mai proastă decât în 1970.

A devenit astfel influentă o paradoxală generalizare: cu cât mai abundente sunt resursele minerale (în special petrol) extrase de un stat, cu atât mai mică e creșterea sa economică și mai precară starea instituțiilor sale. Resursele ar fi atunci mai degrabă un blestem decât o binecuvântare pentru țările care le dețin. Să luăm exemplul Nigeriei, cel mai mare producător de țiței al Africii: din 1960, de la câștigarea independenței, până în 2000, a exportat țiței în valoare de 350 miliarde de dolari. Totuși, între 1970 și 2000, rata sărăciei s-a dublat, de la 36% la 70%. Tendința a fost aceeași în multe alte state: *boom*-ul industriilor extractive a alimentat elite rentiere, structuri birocratice supradimensionate și conflicte sociale violente. Fenomenul a fost descris ca „*blestem al resurselor*“ (*resource curse*) de Richard Auty și ca „*paradox al belșugului*“ (*paradox of the plenty*) de Terry Lynn Karl.

Economic, cauzele sunt „*boala olandeză*“ și volatilitatea prețului resurselor minerale.

* Publicat în Revista 22 din 4 februarie 2014

Boala olandeză (*Dutch Disease*, nume legat de dificultățile macroeconomice ale sectorului manufacturier olandez în anii 1960 și `70, după descoperirile de gaze din Marea Nordului) se referă la aprecierea monedei naționale, ca urmare a creșterii rapide a veniturilor publice prin exportul de materii prime minerale, cu efectul reducerii competitivității în restul economiei. Volatilitatea prețului resurselor este un risc de prim ordin pentru guvernele care, în vremuri de *boom* al exporturilor, se angajează în cheltuieli vaste – de exemplu, „proiecte de mândrie națională“, ineficiente economic, sau ample subsidii, ca subvenționarea prețului combustibililor – garantând credite cu producția viitoare.

Însă, cercetat mai atent, acest tablou sumbru se dovedește a fi incomplet. Există, evident, țări în care exploatarea resurselor minerale e administrată responsabil și eficient. Norvegia, Canada, Australia, SUA sau Marea Britanie sunt, fără doar și poate, astfel de cazuri. Dar nu doar state puternic industrializate sunt pe această listă, ci și unele emergente, precum Chile sau Botswana. Așa cum arată Daniel Kaufmann, conform indicatorilor internaționali de guvernanta ai Băncii Mondiale (*Worldwide Governance Indicators*), unele țări bogate în resurse minerale, dar cu nivel de venit scăzut (ca Liberia sau Sierra Leone) sau mediu (ca Ghana, Indonezia, Namibia sau Columbia) și-au îmbunătățit „scorul“ de guvernanta în ultimii 10 ani, în vreme ce acesta a coborât pentru Azerbaidjan, Venezuela, Mauritania și Zimbabwe. Paul Collier observă și că, în comparație cu statele sărace în resurse, cele bogate în resurse tind să aibă infrastructură mai dezvoltată și servicii medicale și de educație mai performante, la niveluri comparabile de venit.

Studiile recente arată că blestemul resurselor este un fenomen datat, declanșat de valul de naționalizări din industria petrolului la începutul anilor 1970. Până atunci, rezervele, producția și comerțul internațional cu țiței fuseseră controlate de cele „Șapte surori“ – marile companii petroliere ale lumii. Naționalizarea activelor petroliere în aproape toată lumea în curs de dezvoltare a adus repede venituri enorme guvernelor acelor state. Cererea de țiței era mai mare decât oferta iar nou înființatele companii petroliere naționale s-au coordonat prin intermediul *OPEC* pentru a obține creșterea prețului. Pe de altă parte, prăbușirea mecanismului ratelor fixe de schimb valutar (parte a sistemului *Bretton Woods*) și dezagregarea tiparelor de comerț global controlate de cele Șapte surori au dus la volatilitatea prețurilor și, implicit, a veniturilor.

Situația este sugestiv descrisă de Michael Ross în recenta sa carte, *The Oil Curse* (2012): „Revoluționarea piețelor de energie a făcut guvernele bogate în petrol mai mari, mai bogate și mai puternice decât și-ar fi imaginat vreodată. Dar, pentru cetățenii lor, rezultatele au fost adesea dezastruoase. Puterea deținută odată de corporațiile străine a trecut în mâinile guvernelor, făcând mai ușor pentru lideri să reprime opoziția și să reziste presiunilor democratice. Minoritățile etnice din regiunile producătoare de petrol au pornit lupta armată pentru o parte mai mare din veniturile guvernamentale. Mai mult, în multe state, tsunamiul veniturilor a generat noi locuri de muncă pentru bărbați, dar nu și pentru femei“.

Radu Dudău este director al Energy Policy Group și conferențiar la Universitatea București

Copyright © 2014 Energy Policy Group

Str. Buzești 75-77, 011013 București, Romania

www.enpg.ro

office@enpg.ro